

Dag oude Bamestra...?

Bron tekst: Binnendijks blz 9 - 6 sept. 1989

Bron foto's: prive bezit

De vroegere dagmelkfabriek De Bamestra, aan de Schoolstraat in Middenbeemster, gaat onder de slopershamer. Een Gerucht? Nee, de plannen zijn er wel degelijk maar.. heel weinig Beemsterlingen zullen hiervoor de vlag uitsteken. Een karakteristiek gebouw, in de oude kern van Middenbeemster dat, sinds de sluiting als melkfabriek in 1964, voor vele doeleinden functioneel bleek, gaat verdwijnen.

Bamestra jaren 30 – mijn opa was er van 1929 – 1939 1e kaasmaker

Het pand bevatte twee woningen, die thans leeg staan en was ook nog jarenlang opslagplaats van de B.B. (Bescherming Bevolking), die allerlei red- en hulpmiddelen, zoals schoppen, kruiwagens, gasmaskers, bloedplasma enz. in 'De Bamestra' klaar had staan voor een eventuele overstroming of andere ramp. Sinds de B.B. is opgeheven, is het de taak van de regionale brandweer dit soort rampen op te vangen en zodoende werd de ruimte in gebruik genomen als opslagen werkplaats van het Historisch Genootschap Jan Adriaansz. Leeghwater. Deze had in de loop van jaren een nagenoeg volledige collectie oude agrarische rij- en werktuigen en gereedschappen verzameld, die na vele omzwervingen op deze lokatie uiteindelijk bijeen kon worden gebracht en gerestaureerd.

Een stukje historie uit 'vervlogen' dagen...

De Bamestra werd in 1891 door een kleine groep boeren (coöperatie) als dagmelkfabriek opgericht.

De grote stuwkracht en stimulator om de zuivelbereiding van boerderij naar fabriek te verplaatsen was Wouter Sluis, die zich al jaren beijverd had voor- en de boeren aan-

spoorde tot- een grotere hygiëne rond het kaas- en karngebeuren. Ternauwernood heeft Wouter Sluis getuige kunnen zijn van de geboorte van zijn geesteskind, dat onder meer in de oprichting van 'De Bamestra' gestalte had moeten krijgen. Helaas overleed hij, totaal miskend en berooid, in hetzelfde jaar maar vlak voordat de oprichting een feit was. De boeren brachten eenmaal daags, in blauw geschilderde houten vaten met schommel-deksel, de ontroomde avondmelk (deze room karnde de boerin zelf) en de verse volle ochtendmelk met paard en wagen of hondekar naar de dagfabriek. In een dagfabriek werd alleen kaas gemaakt en van de overgebleven substantie, de wei, was de boer verplicht 80% van zijn ingeleverde melk weer naar huis te nemen. De meeste boeren mestten om deze reden varkens of voerden de wei aan de kalveren. In de fabriek werd de ontroomde avondmelk en de volle ochtendmelk gemengd, waardoor een 40 plus kaas (= 40% vet in de droge stof) werd gefabriceerd. Bij toerbeurten reden de boeren met bakwagens de kazen naar de Kaasmarkt in Purmerend.

Personeel ca. 1936 v.l.n.r. (Opa) Jacob Haker - eerste kaasmaker; P. Waiboer, botermaker; R. Walda, tweede kaasmaker; W. Rol, pakhuisknecht; Klaas Saft, monsternemer

Tussen pakweg 1880 en 1910 werden er in de Beemster 10 van dergelijke kaas- of dagmelkfabriekjes opgericht die, hoewel naderhand verbouwd als woning of bedrijf, allen nog steeds 'bestaan'.

De oudere garde onder ons weet ze zich vast nog te herinneren:

De Hoop 1886-1935 Zuiderweg hoek Nekkerweg, thans woonhuis

De Eendracht 1889-1937 Oosthuizerweg, thans woonhuis

De Vlijt 1890-1937 Middenweg, thans loonbedrijf 'De Vlijt'

De Bamestra 1891-1964 Middenbeemster thans restauratie- en opslagruimte van het Hist. Genootschap.

Hollandia 1899-1938 Rijperweg, was speculatieve fabriek, alleen het pakhuis staat nog

De Nieuwe Beemster later Acadia 1900-1921 particulier fabriekje net voor 'Bosrijk', er is nog een gevelsteen

*De Toekomst 1901-1921 Rijperweg, thans woonstolp
 De Volharding...-1929 Hobrederweg, thans woonhuis
 Wilhelmina 1907-1929 Hobrederweg, tot voor enkele jaren 'Bakkerij Stevers'
 De Unie...-1929 Volgerweg, thans woonhuis*

Melkontvangst Bamestra eind jaren veertig (?) . links mijn vader Dirk. J. Haker

De 'Wilhelmina' en 'De Unie' gaven destijds samen de stoot tot de oprichting van de eerste zoetfabriek 'De Tijd' in 1929, aan de Rijperweg, die nog steeds volop in bedrijf is. Nog een aardige bijzonderheid is dat 'De Vlijt' precies hetzelfde gebouwd was als 'De Bamestra', tot ongeveer 1930.

Toen werd 'De Bamestra' namelijk ook zoetfabriek, wat inhield dat er ook boter gemaakt ging worden en werd er een botermakerij en melkontvangst aangebouwd, wat het gebouw een heel ander aanzien gaf.

De boeren mochten niet meer ontromen, want de volle melk was nodig voor de boterbeiding. Iemand, die ons daarover heel wat kan vertellen is de 84-jarige heer P. Waiboer, die in 1932 vanuit Oostwoud naar de Beemster kwam om te solliciteren bij 'De Bamestra' als botermaker.

Melkrijder ? met broer Jan ca. 1948

Nogmaals Jan, rechts ben in zelf

De heer P. Waiboer: 'Ik had al veel ervaring in de zuivel opgedaan en kon bij 'De Bamestra' meteen als botermaker beginnen. Boter maak je door de room van de melk te klotsen (= karnen) waardoor de vetbolletjes bij elkaar komen en klontjes vormen. Bij

een bepaalde grootte van de klontjes werd de kam gestopt en de karnemelk er onderuit getapt, waarna de boter werd gekneed en op vochtgehalte gecontroleerd. Als een kam boven de 16% vocht bevatte mocht deze niet van een merk worden voorzien. Hierna werd de boter in hele of halve ponden verpakt in papier, vaten of dozen. We maakten ook kopjes boter (= 1 pond boter in de vorm van een jampot) en weiroomboter. De wei werd namelijk een nacht in de kelder opgeslagen en nogmaals afgeroomd voor de boeren het weer meekregen. Deze boter smaakte heel anders maar was natuurlijk net als bijvoorbeeld randenkaas (samengeperste restranden) een stuk goedkoper.

1947-1950 Was mijn vader 1e kaasmaker op de Bamestra

Enmaal verpakt ging alle boter naar de Boterwaag in Purmerend. Toen ik bij 'De Bamestra' begon was er nog geen directeur. De eerste kaasmaker (D. Haker) was zo'n beetje de baas en regelde alles. Pas ongeveer in 1937 werd de heer De Graaf als directeur aangesteld; we werkten toen met een man of 10. Zo was er een melkontvanger, die de vaten (later bussen) melk afwoog en hieruit monsters nam om het vetgehalte vast te stellen. Later werden de monsters opgestuurd naar het Laboratorium van het Landbouwhuis in Alkmaar. In het pakhuis (= kaaszolder) was 4 of 5 man werkzaam, zoals de eerste en tweede kaasmaker, de pakhuis knecht enz.

Foto voormalige Zuivelfabriek Bamestra, ca. 1984

Om een geregelde aanvoer van de melk te krijgen werd dit voortaan opgehaald; dit werd uitbesteed aan E Schoenmaker en later J. de Hart (met paard en wagen). In de oorlog werd op last van de Duitse overheid alle melk in 'De Tijd' verwerkt, dit om kolen te sparen waar natuurlijk groot gebrek aan was. Tijdens die oorlogsjaren heb ik 5 jaar als botermaker gewerkt aan de Oosterweg in de Purmer, dus ik was niet 'brodeloos'.

Na de oorlog begon 'Bamestra' weer te draaien onder het bewind van een nieuwe directeur, de heer Rinsma en nog weer later, tot de sluiting in 1964, onder directeur S. de Vries. Wegens schaalvergroting verdwenen alle dagfabrieken in de loop der tijd, maar 'De Bamestra' heeft als enige tot 1964 stand weten te houden. Na de sluiting heb ik nog 6 volle jaren bij de 'Neerlandia' in Stompetoren gewerkt en na mijn pensionering nog 3 jaar op free-lance basis.

Persoonlijk begrijp ik niet waarom een goed gebouw als 'De Bamestra' gesloopt moet worden en dat de grond eronder vervuild is wil mijn oren niet in. Ik heb er 32 jaar met heel veel plezier gewerkt en voor mijn gevoel is er met een beetje goede wil voor dit gebouw best een zinvolle bestemming te bedenken'.

Foto uit de 'Binnendijks' van 1989

Zal hiermee de historie van 'De Bamestra', waar zelfs oud-minister Sicco Mansholt de hele zuivelbereiding heeft geleerd, voor eeuwig in de geschiedenisboeken verdwijnen? Van diverse kanten bestaat er belangstelling voor het gebouw, dat door verwaarlozing momenteel nogal een rommelig aanzicht heeft, maar waar onder het toezicht van een creatieve architect van alles mee te doen is.

De Kaaszolder is al met grote aandacht bekeken door de 'stichting Simon de Heer', om eventueel de uitgebreide collectie van de in de Beemster geboren schilder te kunnen exposeren.

Voorts bevindt zich hier ook de unieke grote maquette van 'Vredenburg', die bij de optocht in '87 zoveel aandacht trok en met veel vakmanschap is gemaakt. In de periode voor de Beemsterfeesten van '87 is er met name door het Hist. Genootschap met behulp van verschillende standsorganisaties zoals de Rotary-club, de jongerenafdeling van de Rotary en bestuursleden van de Landbouworganisaties, in 'De Bamestra' ontzettend hard gewerkt om zoveel mogelijk uit de kostelijke verzameling agrarische rij- en werktuigen op te knappen, zodat de Beemster zich in de feestweek - op de tentoonstelling, bij de revue tijdens de grandioze optocht - op 'n waardige manier kon manifesteren. Na de feesten is het restaureren wat gestagneerd, mede door het overlijden van de heer H. Tol, die bij dit alles een hele belangrijke rol heeft gespeeld.

Desgewenst het commentaar van de vaste restaurateur van het Hist. Genootschap, de heer R.A.J. Karskens: 'Jammer, erg jammer voor de gemeenschap. Ten eerste omdat het gebouw gewoon op de goede plek staat; het is wel oud maar niet slecht en zeer functioneel; en of nieuwbouw de boel zal verfraaien? Los daarvan staat het vol oude werktuigen op het gebied van de tuinderij, boerderij en akkerbouw, die op de valreep behouden zijn gebleven. Voor onze agrarische polder toch wel een waardevolle verzameling dacht ik, die nu verloren dreigt te gaan, want een verzameling is van geen enkele waarde als die her en der verspreid staat. Bovendien en ik bang dat er een hoop onder het paard z'n buik door zal gaan en dat, wat nog niet gerestaureerd is, verdwijnt in een hoek. Voor museumdoeleinden zou het optimaal in gebruik kunnen worden genomen, al of niet gekoppeld aan het vlakbij gelegen museum Betje Wolff. Met een beetje zelfwerkzaamheid en geringe kosten moet het te behouden zijn en aanvankelijk leek de gemeente ook wel geporteerd voor dit idee.

Mijn mening? Erg jammer...!', aldus de heer Karskens.

De Gemeente overweegt afbraak teneinde de vrijgekomen grond te bestemmen voor andere doeleinden, waarschijnlijk woningbouw, maar heeft het kostenplaatje omtrent de sanering nog niet rond, zodat de kwestie 'Bamestra' binnen korte tijd opnieuw ter tafel komt.

V. M

